

Kunnanhallituksen vastine vuoden 2023 arviointikertomukseen

Vastine noudattaa rakenteeltaan pääosin tarkastuslautakunnan arviointikertomusta. Edellä tarkastuslautakunnan otsikot ja arviointitekstit ja niiden perässä kunnanhallituksen vastineet *kursiivilla*.

1 Tarkastuslautakunnan arviointitehtävä ja ajatuksia arvioinnin taustalla

1.1 Johdanto

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa toteutuneet ja onko kunnan toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Toiminnan voidaan katsoa olevan tuloksellista, jos kaikki sen neljä osatekijää toteutuvat yhtä aikaa:

- taloudellisuus ja tuottavuus
- henkilöstön tila
- palvelujen laatu
- palvelujen vaikuttavuus

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää sekä vastaanottaa sidonnaisuusilmoitukset ja viedä ne valtuustolle tiedoksi. Tarkastuslautakunta on toteuttanut arviointityötään valtuuston hyväksymän arviointisuunnitelman ja tarkastuslautakunnan työohjelman mukaisesti. Tässä arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta arvioi valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista ja nostaa esiin keskeisiä arviointihavaintojaan toiminnan tuloksellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta.

Vesilahden kunnan tilikauden tulos toteutui lähes talousarvion mukaisesti 548 tuhatta euroa ylijäämäisenä. Kunnan asukasmäärä on noussut usean vuoden ajan, mutta viime vuoden aikana asukasmäärän kasvu taittui ja laski edellisestä vuodesta 31 henkilöllä (2023: 4470 hlöä, 2022: 4501 hlöä). Vesilahdella on osana Tampereen seutukuntaa erinomaiset edellytykset positiiviseen kehitykseen niin asukasluvun kuin kunnan toiminnankin kehittämisen suhteen. Loistavat olosuhteet itsessään eivät luo vaurautta ja elinvoimaa, vaan oleellista asukkaiden- ja yritysten määrän kasvattamisessa on aktiivinen markkinointi potentiaalisten muuttajien suuntaan. Vesilahti kamppailee samasta kohderyhmästä muiden www.vesilahti.fi

Tampereen kehyskuntien kanssa ja siksi on ensi arvoisen tärkeää erottautua kilpakumppaneista tuomalla esiin sellaisia olosuhteita ja tekijöitä kuten maaseutumaisuutta ja luontoympäristöä, jotka lisäävät Vesilahden tunnettuutta.

Työttömien määrä lähti vuoden 2023 aikana kasvuun ja joulukuussa 2023 oli 49 enemmän työtöntä kuin vuotta aiemmin. Yhteensä joulukuussa 2023 oli Vesilahdella työttömänä 157 henkilöä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 7,3 %, kun vuotta aiemmin työttömiä työnhakijoita oli 5,1 %. Samanaikaisesti avoimien työpaikkojen määrä on puolittunut edellisestä vuodesta. Joulukuussa avoimia työpaikkoja oli 7, kun edellisenä vuotena vastaavana ajankohtana oli 15 työpaikkaa avoinna.

1.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano, toiminta ja aiempina tilikausina tehtyjen havaintojen seuranta

Tarkastuslautakunnan kokoonpanoon kuuluu valtuuston valitsemana neljä varsinaista jäsentä ja kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnan jäsenet ovat puheenjohtaja Kristiina Kantola (varajäsen Liisa Luukkaala), varapuheenjohtaja Mikko Ala-Orvola (varajäsen Tommi Mertimo), jäsenet Marika Vaasvainio (varajäsen Hanna-Riitta Hedborg) ja Pertti Uusi-Erkkilä (varajäsen Antti Uusi-Rasi). Jäsenistöstä Mikko Ala-Orvola on rakennus- ja ympäristölautakunnan jäsen, eikä hän ole osallistunut kyseistä lautakuntaa koskevaan arviointiin.

Tilintarkastusyhteisönä on toiminut BDO Audiator Oy vastuullisena tilintarkastajana JHT, KHT Minna Havia-Niemi. Tilikauden 2023 arviointia varten lautakunta on pitänyt 8 varsinaista kokousta. Tarkastuslautakunta on arviointitehtävän suorittamiseksi seurannut kunnan toimielinten päätöksentekoa ja tutustunut hallituksen laatimaan toimintakertomukseen ja tilinpäätökseen sekä muihin asiakirjoihin. Lisäksi tarkastuslautakunta on kuullut kunnan eri sektoreiden vastuullisia viran- ja toimenhaltijoita sekä luottamushenkilöitä tarkastuslautakunnan työohjelman mukaisesti. Vuonna 2023 kuultavana olivat kunnanjohtaja, vt. kunnanjohtaja, vs. talousjohtaja, kunnanhallituksen puheenjohtaja, hallintojohtaja, tekninen palvelupäällikkö, kaavoittaja, kehitysjohtaja, palveluasiantuntija, sivistystoimenjohtaja, tarkastusinsinööri, vapaa-aikakoordinaattori, hyvinvointisuunnittelija ja varhaiskasvatusjohtaja.

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 13.11.2023 käsitellyt kunnanhallituksen, sivistyslautakunnan, teknisen lautakunnan sekä rakennus- ja ympäristölautakunnan vastineet arviointikertomuksen 2022 johdosta. Arviointikertomuksella 2022 kiinnitettiin huomiota muun muassa yhdyspintatyön tärkeyteen kuntalaisten ja terveyden edistämisessä. Kunnanhallituksen vastineen mukaan perhekeskuspalveluiden koordinaattorin, hyvinvointisuunnittelijan ja sivistysjohtajan lisäksi lukuisat kunnan työntekijät (mm. varhaiskasvatuksessa, koulussa ja nuorisopalveluissa) tekevät päivittäin tai viikoittain yhdyspintatyötä. Vesilahden kunnalla on yhdyspinnalla edustus kaikissa merkittävimmissä työryhmissä ja arjen tasolla yhteistyö ammattilaisten välinen yhteistyö toimii.

Tarkastuslautakunta korostaa vuoden 2022 arviointikertomuksessaan laadukkaan henkilöstöpolitiikan ja henkilöstön työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen merkitystä pitovoimatekijänä. Kunnanhallituksen vastineen mukaan henkilöstön työhyvinvointiin, mm. yhteisöllisyyteen ja vaikutusmahdollisuuksiin, on panostettu vuoden 2023 aikana edellisvuosia enemmän. Lähtö- ja tulokyselyt on uusittu ja otettu käyttöön. Lisäksi vuoden 2024 alusta aloitetaan henkilöstöohjelman valmistelu, jonka tarkoituksena on työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen tukeminen, pitovoiman lisääminen ja osaamisen kehittäminen.

Tarkastuslautakunta kiinnitti vuoden 2022 arviointikertomuksessa huomion myös kunnan asukasmäärän kasvun vahvistamiseen liittyviin toimenpiteisiin ja kunnan houkuttelevuuteen. Kunnanhallitus vastasi Vesilahden kilpailevan yhä tiiviimmin Tampereen kaupunkiseudun kuntien ja kaupunkien kanssa sivistyksen palveluiden laaduista. Kunnan kokonaistaloudellinen tilanne on tällä hetkellä positiivinen, vaikka tuleville vuosille on useita kysymysmerkkejä. Kunnan pitää löytää uusia taloudellisesti kestäviä keinoja, joilla voidaan parantaa lapsiperheiden asumisen edellytyksiä ja hyvinvointia. Nuorten hyvinvointi on valtakunnallinen ongelma, johon on myös löydettävä ratkaisuja ja selkeitä taloudellisia ja resurssointi panostuksia.

Tarkastuslautakunnan johtopäätös aiempien tilikausien havaintojen seurannasta: Kuntalain mukaan kunnanhallituksen tulee antaa valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Tarkastuslautakunta toteaa, että tarkastuslautakunnan havaintoihin on pääosin kiinnitetty huomiota.

1.3 Henkilöstö

Kunnan palveluksessa työskenteli 31.12.2023 yhteensä 207 henkilöä, mikä on 2 palvelussuhdetta enemmän kuin vuonna 2022. Työsuhteista vakinaisia palvelussuhteita oli 162 ja osa-aikaisia 45. Naisia henkilöstöstä oli 174 ja miehiä 33. Määräaikaisten työsuhteiden määrä on kasvanut useamman edellisen vuoden ajan. Eniten henkilöstöä oli sivistyspalveluissa (160), toiseksi eniten teknisen toimialan tukipalveluissa (21), kolmanneksi eniten teknisessä palveluissa (14) ja loput henkilöstöstä työskentelivät hallintopalveluissa (12). Vaikka henkilöstön määrä onkin viime vuosina kasvanut, on henkilötyövuosien määrä viime vuoden aikana vähentynyt.

Viime vuosina Vesilahden johtavien viranhaltijoiden vaihtuvuus on ollut suurta. Vaihtuvuudessa on henkilöriskin toteutuminen mahdollista, jos johtajavaihdokset eivät toteudu saumattomasti. Kriittisten tehtävien hoitamiseen varautuminen edellyttää myös ajantasaista varahenkilöjärjestelyä.

Tarkastuslautakunnan yhteenveto: Henkilöstöä koskevat mittarit ovat parantuneet ja henkilöstön hyvinvointi on paremmalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Lisäksi henkilöstön vaihtuvuus on vähentynyt. Tarkastuslautakunta on ottanut kantaa edellisen vuoden arviointikertomuksella henkilöriskeihin. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että Vesilahden kunta ei ole raportoinut kriittisten

tehtävien varahenkilöjärjestelyjen tilanteesta. Kuinka kunta varautunut tilanteisiin, joissa avainhenkilö siirtyy pois kunnan tehtävistä?

Tilanteissa, joissa avainhenkilö siirtyy pois kunnan tehtävistä, sijaistus tapahtuu hallintosäännön mukaan. Kunnan hallintosäännön 3 luvun (henkilöstöorganisaatio) 2 §:ssä on määritetty, että kunnanjohtajan sijaisena toimii hallintojohtaja. Luvun 3 §:n mukaan kunnanjohtaja määrää tarvittaessa toimialajohtajan sijaisen, joka hoitaa toimialajohtajan tehtäviä hänen ollessaan poissa tai esteellinen. Toimialajohtaja määrää tarvittaessa vastualueen esihenkilön sijaisen ja toimialajohtaja tai vastualueen esihenkilö määrää tarvittaessa tulosyksikön esihenkilön sijaisen. 4 luvun (toimielinten tehtävät, luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden toimivallan jako) 10 §:n mukaan hallintojohtaja ja talousjohtaja toimivat tarvittaessa toistensa sijaisena.

Sivistyslautakunta vastaa arviointikertomukseen laatimassaan vastineessa, että riski siitä, että avainhenkilö siirtyy pois kunnan tehtävistä, on toteutunut lyhyt- ja pitkäaikaisesti lukuisia kertoja ja siihen varautuminen on pienessä organisaatioissa haastavaa. Sivistyspalveluissa pyritään toimimaan tiimeinä, joissa ollaan tietoisia sen jäsenten tehtävistä sekä dokumentoimaan työtä ja organisoimaan dokumenttien hallinta siten, että toisten tehtävien kannalta olennaiset tiedot ovat helposti löydettävissä.

1.4 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Vuoden 2022 aikana päivitetty kunnan yleinen valmiussuunnitelma on hyväksytty valtuuston kokouksessa 12.6.2023. Myös lautakuntakohtaisen valmiussuunnitelmat on päivitetty syksyn 2023 aikana. Kunnanhallitus vastaa hallintosäännön perusteella kokonaisvaltaisesti sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeista ja järjestämisestä. Kunnanhallitus ja lautakunnat seuraavat viranhaltijoiden tekemiä päätöksiä. Päätöksiin ei käytetty otto-oikeutta vuoden 2023 aikana. Vuoden 2023 on otettu käyttöön uusi talouden raportointi- ja budjetointijärjestelmä, jonka avulla saadaan talouteen liittyvää tietoa. Vesilahden kunnalla on käytössään Granite -riskienhallintajärjestelmä, joka toimii kokonaisvaltaisena riskienhallinnan-, väärinkäytösilmoitusten ja työsuojeluilmoitusten väliseenä. Graniten avulla tehdään myös tietosuojan vaikutuksiin liittyvää arviointia. Vuoden 2023 aikana kunnan johtajan irtisanoutuessa toteutui johdon vaihtumiseen liittyvä riski.

Kunta käyttää Therefore -järjestelmää sopimushallinnantökaluna. Järjestelmässä on havaittu puutteita. Lisäksi kunnalla on käytössään CASE M- järjestelmä, johon on tallennettu sopimusten hallintaan liittyvät asiakirjat. Vanhojen sopimusten osalta on edelleen epäselvyyttä sopijaosapuolten vastuisiin liittyvissä asioissa.

Tarkastuslautakunta huomioi jo vuoden 2022 arviointikertomuksella kunnan sopimukseen liittyvän riskin. Tarkastuslautakunta pitää edelleen toimivaa sopimushallintoa ja sopimusten hallintaa kriittisenä ja suosittelee sopimusten hallinnan kehittämistä.

Tarkastuslautakunnan yhteenveto sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta: Tarkastuslautakunta kiinnittää huomion myös vuoden 2023 tilinpäätöksen osalta sopimuksenhallintaan liittyvään riskiin. Sopijaosapuoliin liittyvä riski on merkittävä, koska riski voi toteutuessaan aiheuttaa taloudellisia vaikutuksia, joita ei voi ennakoita.

Kunnassa seurataan säännöllisesti voimassa olevia ja päättyviä sopimuksia. Sopimuksille on nimetty vastuuhenkilöt. Kunnan tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetään vuosittain taseeseen sisältyvät vastuusitoumukset, joita ovat vuokra- ja leasing-vastuut, muut kunnan antamat vastuusitoumukset, vastuu kuntien takauskeskuksen takausvastuista sekä muut taseen ulkopuoliset järjestelyt. Kunnan sopimushallintaa kehitetään jatkuvasti.

2 Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Kunnanvaltuusto päätti kokouksessaan 23.5.2022 §24 uudesta kuntastrategiasta. Uusi strategia on voimassa 1.1.2023 alkaen vuoden 2025 loppuun saakka. Uusi strategia on jaettu vuoteen 2025 asetettuun tavoitetilään ja strategiaan hankkeisiin. Strategian mukaan tavoitetilat kuvaavat tulevaisuutta, jota Vesilahden kunta tavoittelee strategiakauden aikana. Strategian mukaan tavoitetilat ovat kytköksissä toisiinsa ja antavat kunnalle yhteisen suunnan. Strategian mukaiset tavoitetilat ovat:

- Huomista kohti rakennettu
- Yritysten kanssa kasvava
- Perheiden palveluilla erottuva

Strategian sisältämät strategiset hankkeet on jaoteltu seuraavasti:

- Tieto ja osaaminen
- Tilat ja yhteydet
- Viestintä ja verkostot
- Energiaomavaraisuus

Strategisten hankkeiden osalta vuodelle 2023 on asetettu toimenpiteitä ja raportoitu toimenpiteiden toteutumisesta, sekä määritelty toimenpiteille vastualueet.

2.1 Kunnanhallituksen alainen toiminta

Vuoden 2023 talousarviossa oli hallintopalveluille asetettu kaksi strategiaan hankkeisiin liittyvää toimenpidettä:

1. Digitaalisten palveluiden kehittämistä jatketaan omilla projekteilla sekä osallistamalla seudullisiin hankkeisiin (eVaka, DigiOne, sopimushallinta, asiakaspalveluprosessien palvelumuotoilu).
 - Tilinpäätöksen mukaan vuoden aikana tehtiin tiivistä ICT-seutuyhteistyötä ja seudullinen ICT-strategia päivitettiin ja hyväksyttiin kaikissa seudun kunnissa. Seudun yhteinen eVaka - tietojärjestelmäprojekti käynnistyi, mutta sen käyttöönotto tapahtuu vasta vuoden 2024 aikana.
2. Kestävän henkilöstöpolitiikan luominen kuntaan. Keskeisten henkilöstöprosessien uudistaminen. Henkilöstöetuuksien päivittäminen ajankuvan mukaisiksi, panostaminen kunnan työnantajakuvaan.
 - Kestävän henkilöstöpolitiikan valmistelemisen tueksi toteutettiin vuoden 2023 aikana henkilöstöjohtamisen ja HR-toimintojen analyysi, jonka pohjalta saatiin kattavaa tietoa tärkeimmistä kehityskohteista. Yhteisöllisyyttä kehitettiin järjestämällä erilaisia työhyvinvointia tukevia tapahtumia. Lisäksi pienillä muistamisilla, ePassi-eduilla, kerta- ja pikapalkkioilla tuettiin työntekijöiden työhyvinvointia. Osaamisen kehittämistä edistettiin myös esihenkilöiden osaamisen kartoituksella ja Eduhouse-koulutusjärjestelmän käyttöönotolla. Henkilöstön kuuleminen otettiin huomioon erilaisilla kyselyillä.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että henkilöstöjohtamisen ja HR-toimintojen analyysin sekä henkilöstökuulemisten tulokset olisi tärkeää julkaista toimenpiteiden yhteydessä, jotta kestävän henkilöstöpolitiikan luomisen arviointi olisi mahdollista. Kestävän henkilöstöpolitiikan edellytyksenä on aito tiedon jakaminen ja avoimuus.

Henkilöstöpolitiikan kehittämistä jatketaan vuonna 2024 yhtenä kunnan strategian kärkihankkeista.

2.2 Sivistyslautakunnan alainen toiminta

Sivistyslautakunnan vastuualueelle oli asetettu kaksi omaa tavoitetta ja kaksi kahden vastuualueen yhteistä tavoitetta:

1. Perheiden palveluiden palvelutason määrittely ja systemaattinen arviointi mahdollistavat palveluiden laadunhallinnan ja asiakaslähtöisen kehittämisen.
 - Tilinpäätöksen perusteella saa käsityksen, että toimenpiteen toteutuminen on määritelty toteutuneeksi, koska perheiden palveluiden arvioinnin nykytila on selvitetty ja käsitelty sivistyslautakunnassa ja projektia jatketaan arviointien määrittämisellä ja täytäntöönpanolla toiminnoittain.

2. Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tietoperustainen ja systemaattinen edistäminen. Aktiivinen yhdyspintatyö hyvinvointialueen kanssa sekä perhe- ja palveluohjauksen kehittäminen.
 - Kuntaan on laadittu hyvinvointisuunnitelma ja perustettu hyvinvointi- ja osallisuusjaosto, sekä palkattu perhekeskuspalveluiden koordinaattori ja hyvinvointisuunnittelija. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen todetaan suunnitelmalliseksi.
3. Koulumatka-, palvelu- ja joukkoliikennejärjestelmien yhteensovittamisella edistetään kuntalaisten joustavaa asiointia ja parannetaan palveluiden saavutettavuutta sekä vähennetään liikenteen päästöjä.
 - Tämä tavoite oli määritelty yhteisesti sivistys- ja hallintopalveluiden vastuulle. Toteutumisen mukaan tavoitteen selvitystyö käynnistyi nykytila-analyysillä kevään 2023 aikana. Kuntalaisia ja muita sidosryhmiä on kuultu marraskuun aikana. Tavoitteen toteutumisessa viitataan koulukuljetusten loppumiseen vuoden 2024 aikana, mutta tällä ei ole vaikutuksia vuoden 2023 tavoitteiden saavuttamiseen.
4. Viestinnän ja asiakaspalvelun kehittäminen: kuntalaisten yksilöllinen kohtaaminen, avoin ja myönteinen viestintä sekä asiakaslähtöiset sähköiset palvelut.
 - Myös tällä tavoitteella on kaksi vastuualuetta: sivistys- ja hallintopalvelut. Tavoitteen toteutumisen mukaan viestinnän ja asiakaspalvelun kehittäminen on osa palvelutason arvioinnin projektia. Hallintopalveluissa on toteutettu viestinnän kehittämisseuranta, jonka pohjalta on asetettu koko vuoden kehittämistavoitteet ja toimenpiteet. Kunnan toiminnan ja päätöksenteon kiinnostavuutta on lisätty tarjoamalla helposti saavutettavaa informaatiota. Kunnan verkkosivut on uudistettu ja otettu myös käyttöön. Kunta on ottanut käyttöön LinkedInin, jossa viestintää painotetaan yritys- ja työpaikkaviestintään.

Sivistyslautakunta vastaa arviointikertomukseen laatimassaan vastineessa, että toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen osalta tarkastuslautakunta arvioi strategian tavoitetilojen saavuttamiseksi käynnistettyjen kärkihankkeiden onnistumista. Sivistyslautakunnan alaisen toiminnan osalta tarkastuslautakunta arvioi toiminnan toteutuneen pääsääntöisesti tavoitteiden mukaisesti. Tarkastuslautakunta huomauttaa edelleen selkeiden ja mitattavissa olevien tavoitteiden asettamisesta ja mitattavuudesta, johon kiinnitetään edelleen huomiota.

2.3 Teknisen lautakunnan alainen toiminta

Tekniselle lautakunnalle oli asetettu kolme toimenpidettä:

1. Ympäristön viihtyvyyteen panostaminen luomalla asuinalueista viihtyisiä ja parantamalla leikkipaikkoja ja yleisiä alueita jokaista ikäluokkaa palvelevaksi.

- Toimenpiteen toteutumista on kuvattu VL-alueiden yleissuunnitelman käsittelynä teknisessä lautakunnassa, jossa ajankohdat toteutuksille on myös päätetty
2. Kävelyn ja pyöräilyn kehittäminen sekä olemassa olevan verkon turvallisuuden ja käytettävyyden parantaminen.
- Vesilahden kunta on mukana seudullisessa kestävä ja turvallisen liikkumisen työryhmässä, sekä Tampereen seudun pyöräilyn inventointi ja kehittäminen -työryhmässä. Lisäksi kunnalla on ELY-keskuksen kanssa yhteinen hanke jalkakäytävän ja pyörätien suunnittelusta Lempäälä – Vesilahti - välille.
3. Kiinteistöstrategian luominen kunnan kiinteistöistä, jossa määritellään kiinteistötarpeet tuleville vuosille sekä selvitetään erityisesti kiinteistöjen lämmitysmuotoja. Kiinteistöstrategia ohjaa kiinteistöjen ylläpitoon ja korjausvelan vähentämiseen tähtääviä investointeja sekä lämmitysjärjestelmien saneerausinvestointeja.
- Tilinpäätöksen mukaan kiinteistöstrategia on valmistunut ja hyväksytty valtuustossa. Kiinteistöjen lämmitystapavaihtoehtoja selvitetään tulevien vuosien aikana. Tarkastuslautakunta huomauttaa edellä mainitut toimenpiteet eivät toteutuneet vuoden 2023 aikana. Kiinteistöstrategia on hyväksytty valtuuston helmikuun 2024 kokouksessa ja kiinteistöjen lämmitystapavaihtoehtojen selvittäminen tapahtuu vasta tulevaisuudessa.

Tekninen lautakunta vastaa arviointikertomukseen laatimassaan vastineessa, että kiinteistöstrategia on valmistunut vuoden 2023 aikana, mutta valtuusto hyväksyi sen helmikuussa 2024.

Lämmitystapavaihtoehtojen selvittäminen on kunnassa käynnissä.

2.4 Muille vastuualueille asetetut toimenpiteet

Strategisille hankkeille asetetuissa toimenpiteissä oli lisäksi asetettu toimenpiteitä elinvoiman, ympäristönsuojelun sekä rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun vastuualueille.

Elinvoiman vastuualueelle oli määritelty kaksi toimenpidettä:

1. Palvelumallien luominen elinvoiman asiakaspalveluun, rajapintoihin sekä aluekonseptien kehitys.
 - Toimenpiteen toteutumista on tehty strategisten yleiskaavan tarkastelun kautta, joka valmistuu vuoden 2024 aikana. Bio- ja kiertotaloushankkeen yhteydessä on tunnistettu potentiaalisia aluekonseptille soveltuvia yritysalueita.
2. Käynnissä olevan bio- ja kiertotalouskonseptin jatkokehittäminen pilotointivaiheeseen.

- Hankkeen pohjalta on muodostettu konseptiluonnos. Hankkeessa tunnistettuja alueita tullaan huomioimaan maankäyttösuunnittelussa. Pilotointia pyritään toteuttamaan, jos vireillä olevat biokaasulaitoshankkeet rakentuvat.

Ympäristönsuojelun vastuualueelle oli asetettu yksi yksittäinen toimenpide ja yksi yhteinen toimenpide, jonka vastuualueiksi oli määritelty rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu:

1. Vesilahden kunta ottaa käyttöön ilmastokumppanuusmallin ja ekotukitoiminnan.
 - Ekotukitoiminta on käynnistynyt Vesilahden kunnassa. Toimintaan haetaan eri toimialoilta ekotukihenkilöitä, jotka kehittäisivät työyksiköiden toimintaa yhdessä sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ilmastokumppanuusmallista pyritään viestimään paikallisille yrityksille tulevina vuosina.
2. Kuntalaisten ympäristöosaamisen kasvattaminen ja kestävän kehityksen tietoisuuden lisääminen rakentamisessa. Kirjastolle ja torien yhteyteen järjestetään kuntalaisille suunnattuja ympäristöosaamiseen ja kestävään kehitykseen liittyviä infotilaisuuksia.
 - Toimenpiteen toteutumista kuvataan rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun osallistumisena Kirkonkylän toripäivään elokuussa. Ympäristönsuojelu on myös järjestänyt kuntalaisille avoimen kestävän kehityksen saunaillan lammasniemessä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätös ja suositus:

Tarkastuslautakunta kiinnitti jo vuoden 2022 arviointikertomuksella huomion tavoitteiden asetantaan ja tavoitteista raportointiin, jonka takia tavoitteiden toteutumisen arviointi oli haastavaa tilinpäätöksen perusteella.

Uuden strategian myötä talousarviossa ei ollut asetettu selkeitä kehittämiskohteita ja toiminnallisia tavoitteita muille kuin tarkastuslautakunnalle. Tästä johtuen lautakuntakohtainen tavoitteiden toteutumiseen liittyvä arviointi oli erityisen haastavaa. Talousarviossa oli asetettu useita tavoitetilän saavuttamiseen liittyviä strategisia mittareita, jotka ovat sinänsä selkeitä ja helposti mitattavissa, mutta tavoitteiden asettamisen yhteydessä ei ollut määritelty vastuutahoa, jolle tavoite oli asetettu. Tilinpäätöksen tietojen perusteella lukijalle jää epäselväksi, mikä taho kuntaorganisaatiosta on vastuussa tavoitteen toteutumisesta.

Tarkastuslautakunta huomauttaa edelleen selkeiden ja mitattavissa olevien tavoitteiden asettamisesta ja mitattavuudesta. Tavoitteiden asettamisen ja mittaamisen, sekä tavoitteiden saavuttamisen raportoinnin lähtökohta on se, että valtuusto saa mittaamisen tuloksista tietoa päätöksenteon tueksi ja tilinpäätöksen lukija voi muodostaa käsityksen kunnan hallinnon toimivuudesta ja resurssien käytöstä.

Aluekonseptin kehitystyö on toteutettu tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien kanssa, ja tätä työtä jatketaan tulevina vuosina. Strategisen yleiskaavan laatiminen on käynnistetty, ja siinä huomioidaan alueelliset kehityshankkeet osana kokonaisuutta. Tämän lisäksi kunnassa on käytössä uusi asiakashallintajärjestelmä, joka mahdollistaa viestinnän paikallisille toimijoille.

Bio- ja kiertotalouskonseptia kehitetään tiiviisti paikallisten toimijoiden kanssa, ja alueelle suunniteltu biokaasulaitos hyödyntää paikallisia maatalouden sivuvirtoja. Suunnittelun edetessä selvitetään myös kiertotalouskonseptien mahdollisuuksia. Lisäksi vaihemaakuntakaava tukee alueen kehittämistä kaavamerkinnällä.

Rakennus- ja ympäristölautakunta on päättänyt kiinnittää jatkossa enemmän huomiota tavoitteiden mitattavuuteen. Samoin sivistyslautakunta on vastineessaan kirjannut, että selkeiden ja mitattavissa olevien tavoitteiden asettamiseen ja mitattavuuteen kiinnitetään huomiota. Koko kunnan osalta tavoitteiden mitattavuutta on kehitetty talousarvioon 2024 ja kehittämistä jatketaan.

3 Kunnan talous

Vesilahden kunnan tilikauden 2023 tulos toteutui noin 548 tuhatta euroa ylijäämäisenä. Talousarvion ennuste alittui, sillä talousarviomuutoksen jälkeen tilikauden tuloksen arvioitiin toteutuvan 581 tuhatta euroa ylijäämäisenä. Kunnan asukaskohtainen velka kääntyi edellisen tilikauden jälkeen nousuun. Erittäin hankalassa taloudellisessa tilanteessa olevaa kuntaa kuvaavat kriisikuntakriteerit eivät täyttyneet.

Kunnan ulkoiset toimintatuotot olivat 2,3 milj. euroa, joka on 752 tuhatta euroa vähemmän kuin edellisenä vuotena (2022: 3 milj. euroa). Toimintatuotoista myyntituotot toteutuivat talousarviota suurempina, joka johtui pääasiassa metsän myymisestä. Maksutuotot ja muut toimintatuotot eivät toteutuneet talousarvion mukaisesti johtuen toteutumattomista maankäyttösopimuskorvauksista ja rakennusvalvonnan, sekä iltapäivätoiminnan ja varhaiskasvatuksen hoitopäivämaksujen budjetoitua vähäisemmästä kertymästä.

Ulkoiset toimintakulut toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti 14,5 milj. euroa edellistä vuotta pienempinä (2023: 15 milj. euroa, 2022: 29,8 milj. euroa). Henkilöstökulut ylittyivät 146 tuhannella eurolla, joka johtui ennakoitua suuremmista kunta-alan palkkojen korotuksista. Palveluiden ostot ylittivät talousarvion 193 tuhannella eurolla. Merkittävin talousarviopoikkeama oli opetus- ja varhaiskasvatuspalveluiden 370 tuhannen euron ylitys. Vesilahden opetus- ja varhaiskasvatuspalveluiden toimintakatteen poikkeama johtui talousarviota alemmasta maksujen toteumasta ja budjetoitua suuremmista henkilöstökuluista ja palveluiden ostoista.

Varhaiskasvatuspalvelumaksujen alempaan toteutumiseen vaikutti asiakasmaksulain muutos. Palveluiden ostojen ylitys johtui tukipalveluiden kustannusten ylittymisestä. Kunta-alan

työehtosopimusten palkankorotukset ja kertakorvaukset ovat yleisesti vaikuttaneet kuntien opetus- ja kasvatustalouden henkilöstökulujen talousarviolityksiin.

Käyttötalousohjelmissa määrärahat ja tuloarviot sidotaan tavoitteisiin. Valtuusto osoittaa toimielimelle määrärahan ja asettaa mahdollisen tuloarvion määrätyn tehtävän hoitamiseksi siten, että tehtävälle asetetut tavoitteet toteutuvat. Vesilahden kunnassa on kahdeksan valtuustoon nähden sitovaa vastuualuetta: tarkastuslautakunta, hallintopalvelut, sosiaali- ja terveystaloudet, opetus- ja varhaiskasvatustaloudet, vapaa-ajan palvelut, tekniset palvelut, vesi- ja viemärlaitos sekä rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu. Käyttötalousohjelman sitova taso valtuuston nähden on tuottojen ja kulujen erotus (toimintakate) paitsi vesi- ja viemärlaitoksessa sitova erä on tilikauden tulos. Käyttötalousohjelman merkittävin talousarvioero oli opetus- ja varhaiskasvatustaloudilla, joka ylitti talousarvionsa 369,8 tuhannella eurolla.

Tuloslaskelmaan nähden sitovia eräitä ovat verotulot, valtionosuudet, rahoitustuotot ja -kulut. Näistä verotulot toteutuivat 114 tuhatta euroa parempina ja valtionosuudet 128 tuhatta euroa muutettua talousarviota alhaisempina. Rahoitustuotot ja -kulut olivat yhteensä 9 tuhatta euroa, joka on 23 tuhatta euroa parempi, kuin talousarvion lukema.

Kunnan verotulojen ja valtionosuuksien määrä on romahtanut merkittävästi, koska ennen kuntien vastuulla ollut sote-toiminta siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Investointiosan sitovien osien merkittävimmän poikkeamat olivat maa- ja vesialueiden 28 tuhannen euron ja puistot, leikkikentät ja yleisten alueiden 74 tuhannen euron talousarviolityks. Kiinteistöinvestointien ja kaavateiden talousarvioon asetetut investointimäärärahat alittuivat molemmat yli miljoonalla eurolla. Kiinteistöinvestointien suurin yksittäinen toteutumatta jäänyt hanke oli Kaakilanmutkan yritysrahoitus. Kaavateiden talousarvioinvestoinneista vain hieman yli puolet toteutuivat. Suurin yksittäinen toteutumatta jäänyt hanke oli Metsämantereen alueen kunnallistekniikan ja teiden rakentaminen, jonka valmistuminen siirtyi vuoden 2024 puolelle.

Vesi- ja viemärlaitoksen tilikauden 2022 tulokseksi oli talousarvion mukaan budjetoitu -115 tuhatta euroa. Tilinpäätöksen mukaan tilikauden tulos oli -52 tuhatta euroa, eli tilikausi toteutui 63 tuhatta euroa talousarviota positiivisempina. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että vesi- ja viemärlaitoksen tulos on pudonnut edellisestä vuodesta yli 90 tuhatta euroa. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että laitoksen talouden tulee olla tasapainossa. Tarkastuslautakunta kysyy, millä keinoilla vesi- ja viemärlaitos saavuttaa taloudellisen tasapainon.

Rahoituslaskelman sitovat erät ovat antolainaus, lainanlyhennykset (pitkäaikaisten lainojen vähennys) ja pitkäaikaisten lainojen lisäys.

Talousarviovuoden 2024 investointien tulo-rahoitus on vain 30 %, mikä kuvaa osuutta, joka investointien omahankintamenosta voidaan rahoittaa tulo-rahoituksella. Muun osuuden

investoinneista kunta joutuu rahoittamaan joko pysyvien vastaavien myynnillä, lainarahalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Kunnan vuosikate tilikaudella oli 1,9 milj. euroa (2022: 2,7 milj. euroa) ja vuosikatteen osuus poistoista 140 %. Kunnan lainakanta nousi tilikauden aikana ja oli vuoden 2023 lopussa noin 13,3 milj. euroa (2022: 10,9 milj. euroa). Tilikaudella 2022 kunta ei nostanut uutta pitkäaikaista lainaa, vaan lainoja lyhennettiin noin 1,3 milj. eurolla. Kunnan asukaskohtainen lainakanta nousi 545 euroa ja oli tilikauden päättyessä 2969 e/asukas. Konsernin lainakanta laski edelliseen vuoteen verrattuna ja oli 13,2 milj. euroa (2022: 14,2 milj. euroa). Konsernin lainakanta asukasta kohden oli 2969 e/asukas (2022: 3161 e/asukas).

Omavaraisuusaste mittaa kuntien vakavaraisuusastetta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä pienempi omavaraisuusastetta voidaan pitää merkinä merkittävästä velkarasitteesta. Vesilahden omavaraisuusaste vuonna 2023 oli edelleen heikko ollen 40 % (2022: 43 %). Kuntakonsernin omavaraisuusaste nousi hieman edellisestä vuodesta, mutta on edelleen heikolla tasolla (2023: 40 %, 2022: 38 %). Vesilahden kunnan suhteellinen velkaantuneisuus vuonna 2023 oli 90,1 % (2022: 52,4 %). Suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku on melkein kaksinkertaistunut vuoden sisällä. Suhteellinen velkaantuneisuus kuvaa, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Tarkastelu kuntalain 118 §:ssä määriteltyjen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan kriteerien täyttymisestä:

Vesilahden konsernitaseessa ei ole kertynyttä alijäämää (kertynyt ylijäämä 4,68 milj. euroa). Kriisikuntakriteereistä yksi, kunnan veroprosentti on toista vuotta peräkkäin raja-arvon tuntumassa ollen lähes 2 %-yksikköä maan keskimääräistä tuloveroprosenttia korkeammalla tasolla riippuen desimaalien tarkastelusta. Vuoden 2024 talousarviossa tuloveroprosentiksi on määritelty 9,30 %. Kuntalain 110 §:n mukaisesti kunnan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kun huomioidaan tilinpäätöksellä 2023 oleva edellisten tilikausien ylijäämä ja tilikauden ylijäämä (4,1 milj. euroa) ja taloussuunnitelmakaudelle 2024–2026 arvioidut ali- / ylijäämät (yhteensä -0,265 milj. euroa), on taloussuunnitelma talouden osalta tasapainossa.

Tekninen lautakunta vastaa arviointikertomukseen laatimassaan vastineessa, että vesi- ja viemärlaitoksen tuotot koostuvat Lempäälän Vesi Oy:n maksamasta verkostovuokrasta sekä vesihuoltolaitoksen liittymismaksuista. Vuoden 2022 liittymismaksutuotot ovat 100 000 euroa korkeammalla tasolla, kuin vuoden 2023, eli rakentamisen suhdanteet vaikuttavat huomattavasti vesi- ja viemärlaitoksen tulokseen. Vuoden 2024 aikana vesihuoltolaitoksen talousmalli päivitetään ja samassa yhteydessä tarkastellaan sekä verkostovuokran että liittymismaksujen määrää.

Lisäksi tekninen lautakunta on vastannut, että vuoden 2023 talousarvion investointien ylitys- ja alitusoikeudet on käsitelty kunnanvaltuustossa 18.3.2024 §10. Puistot, leikkikentät ja yleiset alueet-sitovuustason ylitys johtui koko kunnan kattavan valokuituverkon rakentamisen kunnan maksuosuudesta, joka jakautui talousarvioon nähden poikkeavasti. Kaavateiden rakentamiskohteiden osalta Järvenrannan ja Kuusistontien kaavateiden rakentaminen jäi toteuttamatta ja tievalaistuksen, Suomelan kaavateiden sekä Ämmänhaudanmäen kaavateiden saneeraukset toteutuivat ennakoitu alhaisemmilla kustannuksilla. Metsämantereen alueen kunnallistekniikka ei jäänyt toteutumatta, vaan rakentaminen jakautui myös vuodelle 2024, jolloin myös kustannuksia siirtyi huomattavasti tulevalle vuodelle.

4 Muita tarkastuslautakunnan havaintoja

✓ Vesilahti on ollut myönteisesti julkisuudessa muun muassa Laukon kartanon ansiosta. Olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten esimerkiksi erilaiset tapahtumat saadaan vielä kokonaisvaltaisemmin kunnan näkyvyyden kannalta hyödynnettyä.

✓ Lapsiperheiden houkuttelemiseksi kuntaan pitäisi olla innovatiivista suunnittelua. Lisäksi kunnan tulisi varautua sote -palveluiden mahdollisiin muutoksiin tulevina vuosina.

✓ Varhaiskasvatuksen toimintaa on kehitetty, joka on myönteinen asia. Laatukriteerit ovat merkittävämpiä toiminnan mittauksessa, kuin varhaiskasvatuksen kustannukset lasta kohden. Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut ovat myös houkuttelevuustekijä. Erittäin myönteistä on, että henkilöstön saatavuus ja hyvinvointi on Vesilahdessa hyvällä tasolla ja saadun asiakaspalautteen mukaan luonto- ja ympäristökasvatus on hyvin positiivinen asia varhaiskasvatuspalveluissa ja vetovoimatekijä lapsiperheille.

✓ Ruokapalveluiden ulkoistamisen myötä ruokapalveluiden laadusta tulisi tehdä asiakastyytyväisyysmittausta, jotta ulkoistuksen vaikutuksia voitaisiin arvioida.

✓ Onko vuoden 2023 maanhankinnan tavoite ollut oikein mitoitettu suhteessa budjetoituun määrärahaan?

✓ Tarkastuslautakunta näkee positiivisena asiana Metsämantereen asuinalueen rakentumisen, joka luo mahdollisuuksia kunnan asukasluvun kasvattamiseen.

Kunta on uudistanut verkkosivunsa, jossa on kehitetty erityisesti tapahtumakalenteria. Etenkin kesäaikana tapahtumakalenteri on yksi Vesilahden kunnan verkkosivuston suosituimmista kokonaisuuksista, jonka lisäksi viikoittain kesäaikana kunta nostaa omissa kanavissa paikallisia tapahtumia, vuosittainen (2023) julkaisujen määrä on yhteensä eri kanavissa 663. Tämän lisäksi tapahtumista tehdään nostoja paikallislehdessä. Kunta on veloitettu kohtelevaan laissa kaikkia palveluntuottajia tasapuolisesti, jonka johdosta yksittäisen toimijan korostaminen ei ole sallittua.

Tekninen lautakunta vastaa arviointikertomukseen laatimassaan vastineessa, että asiakastytyvääisyyttä mitataan ruokapalveluissa jatkuvasti siirrettävällä palautelaitteella. Lisäksi kouluihin ja päiväkoteihin on suunniteltu syksyisin ja keväisen pidettävä asiakastytyvääisyyskysely, joka pohjautuu valtakunnalliseen kouluterveyskyselyyn.

Maanhankintaa koskeva informatiivinen tunnusluku (tavoite 40 ha, toteuma 15,3 ha) vaikuttaa olleen ylimitoitettu.

5 Yhteenveto

Kunnan taloudellinen tilanne näyttää tilikauden 2023 perusteella hyvältä. Tarkastuslautakunta nostaa esiin Vesilahden kunnan pitovoimaan vaikuttavien tekijöiden merkityksen kunnan kehittämistyössä. Kunnan tulevaisuuden kannalta myös uusien asukkaiden ja yritysten houkuttelu kuntaan on ensiarvoisen tärkeää.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan henkilöstöä ja johtoa, sekä luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä ja ansiokkaasta toiminnasta Vesilahden ja vesilahtelaisten hyväksi.